

УДК 615.1:351.76:613.99

В.О. Радіонова

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ПОШИРЕННЮ АДИКТИВНИХ РОЗЛАДІВ ЗДОРОВ'Я СЕРЕД ЖІНОК

Харківська медична академія післядипломної освіти,
м. Харків, Україна

e-mail: *pharm_law@ukr.net*

Резюме: Проаналізовано наслідки зловживання психоактивними речовинами серед жінок, для боротьби з якими необхідна якісна і ефективна фармакотерапія. Запропоновано застосування комплексного підходу до вирішення проблеми протидії поширенню адиктивних розладів здоров'я серед жінок, який базується на виділенні основних етапів, напрямків і методів аналізу з деталізацією очікуваних результатів.

Ключові слова: державна політика, адиктивні розлади здоров'я, психоактивні речовини, жінки.

Вступ. Раніше було доведено, що зростання незаконного обігу психоактивних речовин (ПАР) різних класифікаційно-правових груп призводить до зростання кількості їх нелегальних споживачів та поширення серед них адиктивних розладів здоров'я. А це впливає на загальний рівень захворюваності населення на соціально небезпечні хвороби (наркоманія, алкоголізм, полінаркоманія, ВІЛ/СНІД, туберкульоз, гепатит тощо)^{1,5,11-13,19,21}. Особливе занепокоєння викликає зловживання ПАР серед жінок, оскільки у них швидше, ніж у чоловіків, розвивається залежність та фіксується менший показник виживаності. Крім того, зловживання ПАР впливає на стан репродуктивного здоров'я жінки, що в більшості визначається способом життя і відповідальним ставленням до власного здоров'я, а також на стан здоров'я її майбутніх дітей. Зокрема, в Україні 25-30% дітей народжуються з вродженою патологією, і дуже часто причиною цього є саме алкоголізація і наркотизація молодих жінок репродуктивного віку, материнський алкоголізм і наркоманія, чим і зумовлена актуальність даних досліджень¹⁰.

Зловживання ПАР серед жінок призводить не лише до погіршення їх здоров'я, а й до загострення соціальних проблем, зокрема до жорстокого і недбалого ставлення до дітей, збільшення кількості самогубств, дорожньо-транспортних пригод тощо. Крім того, щороку особами, які перебувають під дією ПАР або лікарського засобу (ЛЗ) з психоактивними властивостями, скоюється від 10 до 14 тис. кримі-

нальних злочинів, у т.ч. збут ПАР, убивства, розбійні напади, грабежі та крадіжки^{2,7,14,16}.

Проблемі безпечного самолікування, раціонального застосування ліків, у т.ч. з психоактивними властивостями, серед населення в різні роки були присвячені дослідження В.П. Черних, В.М. Толочка, З.М. Мнушко, О.І. Тихонова, Т.Г. Ярних, А.С. Немченко та інших вчених¹⁸. Проте, комплексного теоретичного та судово-фармацевтичного вивчення особливостей державної політики у протидії поширенню адиктивних розладів здоров'я серед жінок не проводилося.

Метою дослідження стало вивчення особливостей державної політики у сфері протидії поширенню адиктивних розладів здоров'я серед жінок за допомогою застосування комплексного підходу, що передбачає з'ясування невирішених питань із даної проблеми, розгляд наслідків зловживання ПАР серед жінок та аналіз нормативно-правової бази фармакотерапії (ФТ) таких жінок.

Матеріали та методи дослідження. Матеріалом дослідження були: дані наукової релевантної літератури (огляд більше 170 джерел), інтернет-ресурси (аналіз більше 120 сайтів), статистичні дані МОЗ та МВС України за період 2011-2015 рр., чинні нормативно-правові документи (більше 50). У ході дослідження використано методи: документального, нормативно-правового, графічного, системного аналізу і судово-фармацевтичного моніторингу.

Результати дослідження та їх обговорення. Світова практика свідчить, що неінфекційні захворювання (зокрема, захворювання системи кровообігу, дихальних шляхів та онкологічні), що виникають внаслідок зловживання ПАР, можна попередити шляхом впровадження належного підходу до охорони громадського здоров'я. Це викликало необхідність затвердження на державному рівні Національного плану заходів з імплементації та реалізації засад європейської політики «Здоров'я – 2020: основи Європейської політики в підтримку дій держави, суспільства в інтересах здоров'я і благополуччя щодо неінфекційних захворювань на період до 2020 року» та впровадження міжсекторального підходу із залученням різних галузей економіки на підставі заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я населення. Основні складові розділи національного плану заходів включають 5 аспектів: керівництво; міжсекторальна політика; чинники ризику; медич-

на допомога; нагляд та моніторинг³. Крім того, у 2010 р. Кабінетом Міністрів України було схвалено Концепцію реалізації державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011-2015 рр. Метою даної Концепції було визначення шляхів та пріоритетів державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, зміцнення здоров'я нації, а також зменшення негативних соціальних, економічних та інших наслідків, пов'язаних із вживанням наркотичних засобів та психотропних речовин¹⁴. Проте, незважаючи на функціонування низки державних планів і програм, спрямованих на протидію поширенню адиктивних розладів здоров'я серед населення, все ще залишаються актуальними питання щодо збереження здоров'я жінок (рис. 1).

Рис. 1. Невирішені питання, що спричиняють поширення адиктивних розладів серед жінок

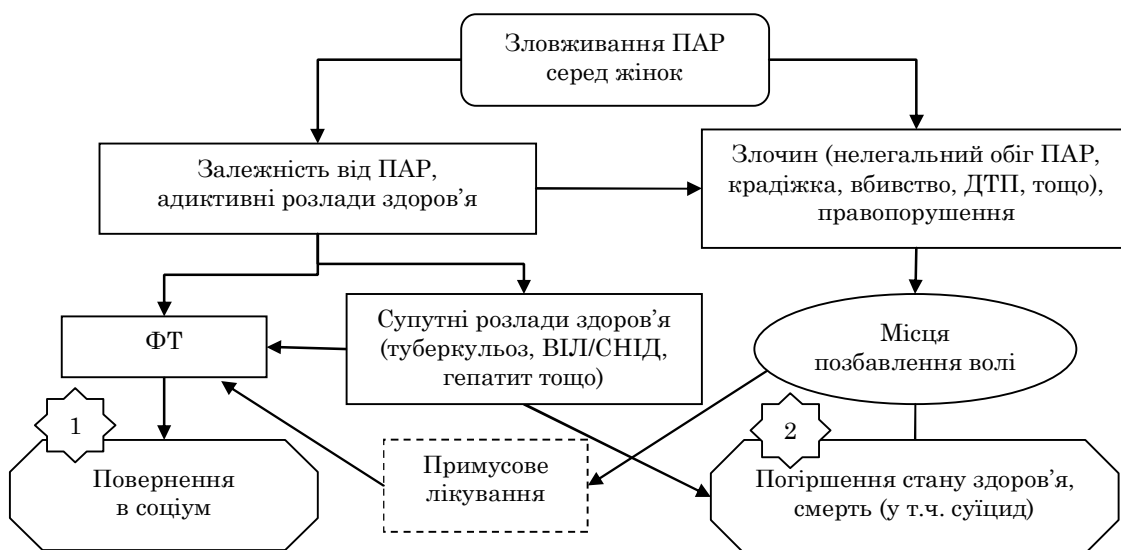

Рис. 2. Наслідки зловживання ПАР серед жінок.

Слід зазначити, що в Україні згідно чинного законодавства існують ПАР, що перебувають у легальному обігу (наприклад, тютюн, алкоголь, ЛЗ із психоактивними властивостями), і ПАР, обіг яких обмежено або заборонено (наприклад, наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсори)^{15,22,23}. Під ПАР розуміються речовини, які здійснюють вплив на психічний стан організму з порушенням свідомості та формуванням адиктивної залежності^{17,20}. Внаслідок зловживання ПАР у жінок розвиваються як психічні, так і поведінкові розлади здоров'я. Вчені Ц.П. Короленко і

Т.А. Донських виділяють 7 видів деструктивної поведінки: адиктивна, антисоціальна, конформістська, нарцистична, суїцидальна, фанатична, аутистична. Зокрема, адиктивна поведінка розглядається як прагнення особи змінювати свій психічний стан за допомогою штучних заходів з метою зняти внутрішнє напруження, або заповнити внутрішню порожнечу⁴.

Пріоритетні наслідки зловживання ПАР різних класифікаційно-правових груп серед жінок наведено на рис. 2.

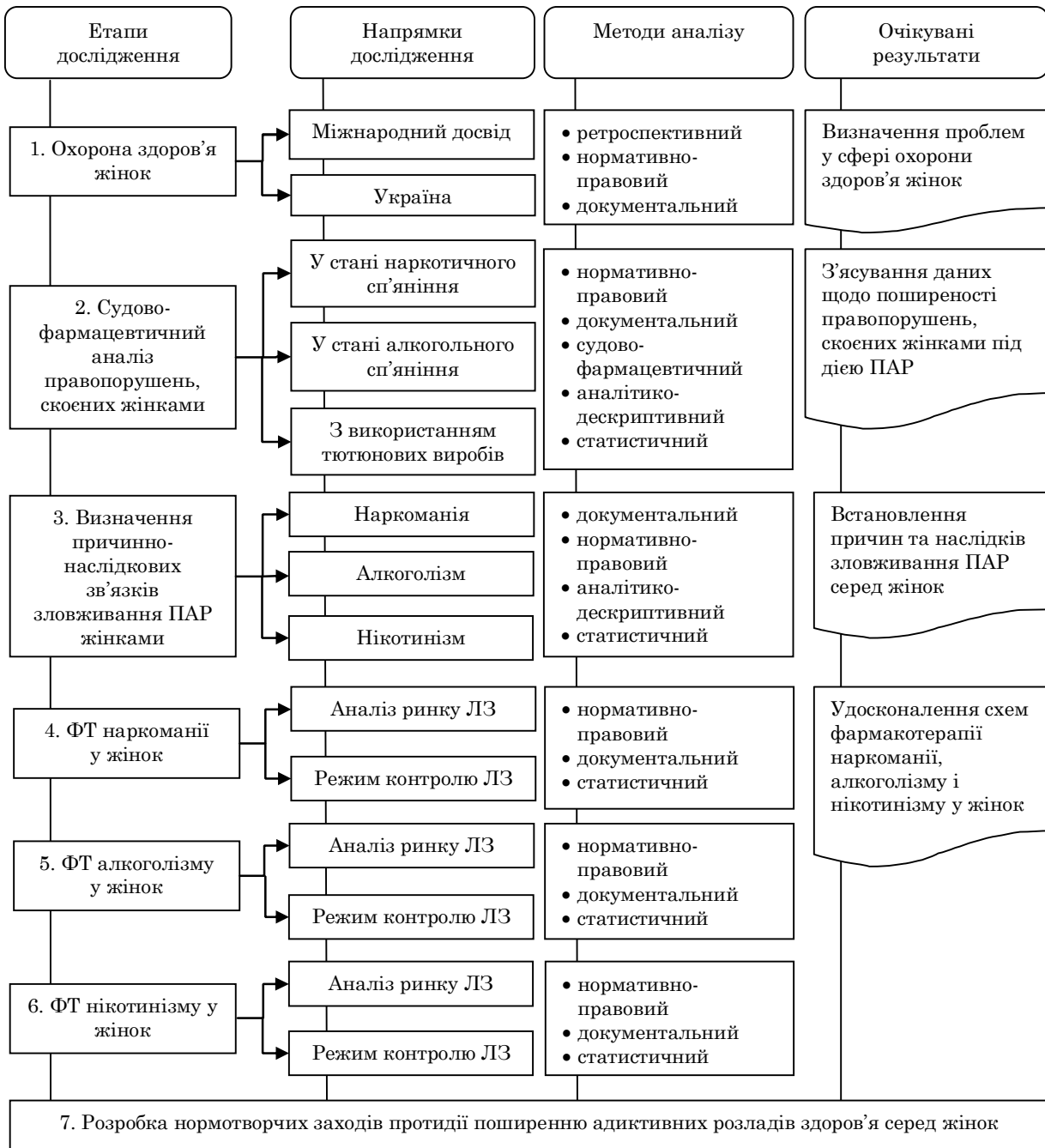

Рис. 3. Комплексний підхід до вирішення проблеми протидії поширеності адиктивних розладів здоров'я серед жінок.

Дані рис. 2 свідчать, що при зловживанні ПАР жінками можливі 2 варіанти подій: 1) унаслідок формування залежності від ПАР, жінка сама або за допомогою рідних добровільно звертається до лікаря, який призначає необхідну ФТ, скеровану на припинення зловживання ПАР та повернення її до соціуму (сім'я, робота); 2) під дією ПАР (або задля отримання ПАР) жінка скоює злочини (правопорушення), що призводить до кримінальної (адміністративної) відповідальності. При цьому за рішенням суду жінка-злочинниця може бути скерована на примусове лікування, внаслідок чого повернутися до соціуму, або в місця позбавлення волі, що спричинить погіршення стану здоров'я та навіть смерть.

Окремої уваги заслуговує ФТ жінок з адиктивними розладами здоров'я, яка повинна базуватися на використанні ефективних, доступних і якісних ЛЗ^{6,10}. В Україні нормативно-правова база ФТ представлена стандартами лікування адиктивних розладів здоров'я внаслідок зловживання наркотичними засобами, алкоголем і тютюном, які затвердже-

ні наказами МОЗ України №681 від 21.09.2009 р. «Про затвердження клінічних протоколів надання медичної допомоги зі спеціальності «наркологія» та №601 від 03.08.2012 р. «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при припиненні вживання тютюнових виробів»^{8,9}.

Вирішення проблеми протидії поширенню адиктивних розладів здоров'я серед жінок повинно базуватися на застосуванні комплексного підходу (рис. 3), який полягає у виділенні основних етапів дослідження даної проблеми з деталізацією напрямків і методів аналізу, окресленням очікуваних результатів.

Таким чином, на підставі вивчення особливостей вітчизняної державної політики у сфері протидії поширенню адиктивних розладів здоров'я серед жінок, нами запропоновано застосування комплексного підходу, що передбачає з'ясування невирішених питань із даної проблеми, розгляд наслідків зловживання ПАР серед жінок та аналіз нормативно-правової бази ФТ таких жінок.

Висновки:

1. Визначено невирішені питання у сфері протидії поширенню адиктивних розладів здоров'я серед жінок: незаконний транзит психоактивних речовин територією України, часто за участю жінок; низький рівень поінформованості жінок про наслідки поширення та зловживання психоактивними речовинами, особливо під час вагітності та лактації; низький рівень медико-фармацевтичної допомоги жінкам з адиктивними розладами здоров'я тощо.
2. На підставі результатів аналізу наслідків зловживання психоактивних речовин серед жінок, з'ясовано, що поширеність наркоманії, алкоголізму і нікотинізму призводить до зростання показника жіночої

злочинності, пов'язаної з незаконним обігом психоактивних речовин, вбивствами новонароджених дітей, дорожньо-транспортними пригодами; жіночої захворюваності (непліддя, ВІЛ/СНІД), та смертності (суїциди, нещасні випадки), що загалом негативно впливає на демографічну ситуацію в країні.

3. Запропоновано застосування комплексного підходу до вирішення проблеми протидії поширенню адиктивних розладів здоров'я серед жінок, який базується на виділенні основних етапів, напрямків і методів аналізу з деталізацією очікуваних результатів.

Література:

1. *Бондаренко В.В.* Наукове обґрунтування особливостей експертного супроводження обігу психоактивних речовин : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. фармацевт. наук: спец. 15.00.01 «Технологія ліків та організація фармацевтичної справи» / *В.В. Бондаренко*. – Харків, 2008. – 22 с.
2. Засади державної політики у судово-фармацевтичному вивченні проблеми пільгового забезпечення лікарськими засобами онкологічних хворих з коморбідною наркотичною залежністю на основі фармацевтичного права / *В.В. Шаповалов (мол.), В.В. Шаповалов, В.О. Ша-*

повалова, О.В. Рогожнікова // Сборник научных трудов Sworld. – Иваново: Маркова АД, 2014. – Т. 30, вып. 3 (36). – С. 70-83.

3. *Здоровье-2020: основы европейской политики и стратегия для XXI века.* [Електронний ресурс]. – Всемирная организация здравоохранения, 2013. – 224 с. – Режим доступа: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0017/215432/Health2020-Long-Rus.pdf.
4. *Короленко Ц.П.* Семь путей к катастрофе: Деструктивное поведение в современном мире / *Ц.П. Короленко, Т.А. Донских*. – Новосибирск: Наука, 1990. – 224 с.

5. *Курижєва О.О.* Судово-фармацевтичне попередження адиктивної залежності та наркозлочинності серед неповнолітніх: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. фармацевт. наук: спец. 15.00.01 «Технологія ліків та організація фармацевтичної справи» / *О.О.Курижєва.* – Харків, 2011. – 24 с.
6. Медицинское и фармацевтическое право: сравнительный анализ клинико-фармакологических групп лекарственных средств, используемых в психиатрии и наркологии, в рамках формулярной системы России и Украины / *В.В. Шаповалов (мл.), В.В. Шаповалов, О.Аю Рыщенко* [и др.] // Научные ведомости Белгородского государственного университета (Серия: Медицина. Фармация). – 2014. – № 4 (175), вып. 25. – С. 213-220.
7. На Тернопільщині жінка вбила свого співмешканця. [Електронний ресурс] // СЗГ УМВС України в Тернопільській області. – 07.06.2015; 10:16. – Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1352121>.
8. Наказ МОЗ України від 03.08.2012 р. №601 «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при припиненні вживання тютюнових виробів». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://moz.gov.ua/ua/portal/dn_20120803_601.html.
9. Наказ МОЗ України від 21.09.2009 р. №681 «Про затвердження клінічних протоколів надання медичної допомоги зі спеціальності «наркологія». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=9338>
10. Наркологія / *І.К. Сосін, Ю.Ф. Чуєв, А.П. Артемчук* [та інш.]; за ред. *І.К. Сосіна, Ю.Ф. Чуєва.* – Х.: Вид-во «Колегіум», 2014. – 1440 с.
11. *Ніконов М.М.* Науково-методичні основи судово-фармацевтичної кваліфікації контрольно-дозвільного обігу засобів і речовин у фармації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. фармацевт. наук: спец. 15.00.01 «Технологія ліків та організація фармацевтичної справи» / *М.М. Ніконов.* – Харків, 2010. – 24 с.
12. *Пересипкін О.В.* Судово-фармацевтичне обґрунтування обігу лікарських засобів із психоактивними властивостями різних номенклатурно-правових груп: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. фармацевт. наук: спец. 15.00.01 «Технологія ліків, організація фармацевтичної справи та судова фармація» / *О.В. Пересипкін.* – Харків, 2013. – 24 с.
13. *Петренко В.О.* Організаційно-правові дослідження лікарської корекції нікотинної токсикоманії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. фармацевт. наук: спец. 15.00.01 «Технологія ліків та організація фармацевтичної справи» / *В.О. Петренко.* – Харків, 2010. – 24 с.
14. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2010 р. №1808-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011-2015 роки». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1808-2010-p>.
15. Судова фармація в системі міждисциплінарних зв'язків для забезпечення досудового слідства у сфері боротьби з незаконним обігом психоактивних речовин та протидії поширенню наркоманії / *В.В. Шаповалов (мл.), В.В. Шаповалов, В.О. Шаповалова* [та інш.] // Український вісник психоневрології. – 2014. – Т. 22, вип. 2, додаток. – С. 214-229.
16. Судово-фармацевтичне та криміналістичне вивчення фактів убивств, скоєних жінками у стані алкогольного сп'яніння [Електронний ресурс] / *В.В. Шаповалов, В.В. Шаповалов (мл.), В.О. Шаповалова, В.О. Радіонова* // Теорія і практика правознавства. – 2015. – Вип. 1(7). – С. 1-23. – Режим доступу: <http://nauka.jur-academy.kharkov.ua>.
17. Фармацевтичне законодавство. Вид. 2-е / *В.О. Шаповалова, В.В. Шаповалов, М.М. Халін* [та інш.] – Х., 2010. – 142 с.
18. Фармацевтичне право у системі правовідносин: держава – закон – виробник – лікар – пацієнт – провізор – ліки – контролюючі та правоохоронні органи: матеріали наук.-практ. конф. (3 листоп. 2006 р., м. Харків) / За ред. *В.П. Черних, В.О. Шаповалової, В.В. Шаповалова.* – Х., 2006. – 256 с.
19. *Шаповалов В.В. (мл.)*. Судово-фармацевтичні дослідження обігу особливо небезпечних наркотичних засобів у світлі національної безпеки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. фармацевт. наук: спец. 15.00.01 «Технологія ліків та організація фармацевтичної справи» / *В.В. Шаповалов (мл.)*. – Харків, 2009. – 24 с.
20. *Шаповалов В.В.* Введение в медицинское, фармацевтическое право и судебную фармацию / *В.В. Шаповалов, В.В. Шаповалов (мл.), В.А. Шаповалова* // Право и этика биомедицинской деятельности в России и за рубежом : сб. науч. ст. – Пенза : Изд-во ПГУ, 2014. – С. 186-194.
21. *Шаповалов В.В.* Організаційно-правові підходи до розробки комбінованих лікарських засобів на основі психоактивних речовин для попередження і лікування наркоманії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора фармацевт. наук: спец. 15.00.01 «Технологія ліків та організація фармацевтичної справи» / *В.В. Шаповалов.* – Київ, 2005. – 44 с.
22. Development of algorithms forensic training pharmaceutical seizures from illegal substance as an element of patient protection / *V.V. Shapovalov (Jr.), V.A. Shapovalova, V.V. Shapovalov, E.V. Shuvera* // European Applied Sciences. – 2013. – Vol. 2, № 5. – P. 197-199.
23. The problem of turnover of the psychoactive substance alcohol: abuse, consequences, countermeasures / *V.V. Shapovalov, V.A. Shapovalova, V.V. Shapovalov (Jr.), A.A. Osintseva* // Research result. – 2014. – Vol. 1, №2 (2). – P. 45-51.

УДК 615.1:351.76:613.99

ОСОБЕННОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ В СФЕРЕ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ РАСПРОСТРАНЕНИЮ АДДИКТИВНЫХ РАССТРОЙСТВ ЗДОРОВЬЯ СРЕДИ ЖЕНЩИН

V.A. Radionova

Харьковская медицинская академия последипломного образования, г. Харьков, Украина

Резюме: Проанализированы последствия злоупотребления психоактивными веществами среди женщин, для борьбы с которыми необходима качественная и эффективная фармакотерапия. Предложено применение комплексного подхода к решению проблемы противодействия распространению аддиктивных расстройств здоровья среди женщин, который базируется на выделении основных этапов, направлений и методов анализа с детализацией ожидаемых результатов.

Ключевые слова: государственная политика, аддиктивные расстройства здоровья, психоактивные вещества, женщины

UDC 615.1:351.76:613.99

PECULIARITIES OF STATE POLICY CONCERNING COUNTERACTING ADDICTIVE HEALTH DISORDERS IN WOMEN

V.A. Radionova

Kharkiv Medical Academy of Postgraduate Education, Kharkiv, Ukraine

Summary: The article deals with the analysis results of addictive disorders in women. An effective pharmacotherapy is required to counteract the addiction. A comprehensive approach to the problem of combating the spread of addictive health problems in women was offered based on the allocation of the main stages, trends, methods of analysis with elaboration of expected outcomes.

Keywords: government policy, addictive health disorders, psychoactive substances, women.

Надійшла до редакції 13.11.2015 р.